

А. І. КУРАС

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА БІЛОРУСІ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Розкрито сутність поняття «національна безпека», питання забезпечення якої особливо актуалізувалися в умовах світової фінансово-економічної кризи і посилення кризових явищ усередині країни. Автором визначено засади та здійснено поелементний аналіз національної безпеки Республіки Білорусь. Аналізуються фактори, що здійснюють, як безпосередній, так і опосередкований вплив на національну безпеку країни: економічні, зовнішньоекономічні і зовнішньополітичні, соціально-політичні. Виокремлюються шляхи подолання негативних наслідків їх функціонування. Розглянуто основні показники різних видів безпеки.

Ключові слова: національна безпека, концепція національної безпеки, безпека Республіки Білорусь.

Курас А.И. Национальная безопасность Беларуси: политологический анализ

Раскрыта сущность национальной безопасности государства, вопросы обеспечения которой особенно актуализировались в условиях мирового финансово-экономического кризиса и усиления кризисных явлений внутри страны. Автором определены основы и осуществлен поэлементный анализ национальной безопасности государства, предложены сценарии развития стратегии национальной безопасности Беларуси. Акцентируется внимание на определении понятия «национальная безопасность». Анализируются факторы, которые осуществляют, как непосредственное, так и опосредованное влияние на таковую: экономические, внешнеэкономические и внешнеполитические, социально-политические. Выделяются пути преодоления негативных последствий их функционирования.

Ключевые слова: национальная безопасность, концепция национальной безопасности, безопасность Республики Беларусь.

© КУРАС Артем Іванович – кандидат політичних наук, молодший науковий співробітник відділу теоретичних та прикладних проблем політології ІПЕНД ім.І.Ф.Кураса НАНУ

Kuras Artem. National security of Belarus: politological analysis

National security is the key element of any country and that is why currently the issues of energy security assume global character. Energy dependence of developed economies raises serious political, economic, social and ecological risks. Such basic and determining imperatives of modern world as political relations, directions and intensity of economic cooperation, tendencies and dynamics of world markets of energy resources are influenced by energy factor.

Since Belarus independence the problem of energy resources supply has been the cornerstone of energy independence. For Belarus producers this problem increases over time especially in metallurgy, chemical and machine-building industries because energy resource consumption of these Belarus industries considerably exceeds the world's. Imported energy resources, first of all oil and natural gas, form the industrial basis of the national economy.

Key words: *national security, national security concept, security of Belarus Republic.*

Самостійне існування нації у тій чи іншій державній формі, національний розвиток і поважне місце на світовій арені все більше залежать і залежатимуть від того, якою мірою буде забезпечена національна безпека держави. Питання національної безпеки є доволі актуальним на сьогоднішній день не лише для окремо взятої країни, а й для всіх країн загалом. Тому для Білорусі питання національної безпеки є одним із основних факторів її існування як самостійної та незалежної держави.

Сьогодні існує багато досліджень у сфері національної безпеки та її складових. Вагомий внесок у теорію і практику національної безпеки зробили провідні західні та російські вчені. Важливу роль у теоретичному дослідженні цієї проблематики відіграє праця В.А. Ліпкана «Національна безпека України». У навчальному посібнику автора розкривається сутність та зміст національної безпеки та її складових. Розроблено науковий підхід до вивчення складових національної безпеки, що дало змогу підійти з позицій уніфікованої методології до дослідження феномену національної безпеки.

Значний внесок у розвиток методології забезпечення національної безпеки України зробили такі відомі вітчизняні вчені як В. П. Горбулін, О. Ф. Белов, С. І. Пирожков, О. С. Бодрук, А. Б. Качинський, О. В. Литвиненко, О. М. Гончаренко, Б. О. Парахонський, О. Г. Данільян, О. П. Дзьобань. Окремим складовим національної безпеки (економічній, екологічній, інформаційній, зовнішньополітичній тощо) були присвячені роботи Г. М. Перепелиці, О. С. Власюка, М. А. Ожевана,

М. М. Різуна, В. І. Мунтіяна, А. І. Сухорукова, Д. К. Прейгера, Я. А. Жаліла, В. М. Гейця, В. А. Ліпкана, Г. П. Ситника та ін.

Водночас, попри велику кількість публікацій залишається багато невирішених проблем у теорії та практиці національної безпеки. Окрім того, ситуацію ускладнює відсутність системності стосовно понятійного апарату у цій сфері, а також обґрунтованих пропозицій щодо впровадження сучасних методів та моделей управління національною безпекою.

Все це й зумовило актуальність вибраної нами теми дослідження.

Концепція національної безпеки Республіки Білорусь становить собою систему поглядів щодо напрямів, засобів і способів захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави. Вона містить методологічну основу побудови системи забезпечення національної безпеки Республіки Білорусь і призначена для використання при плануванні і здійсненні діяльності державних органів по забезпеченню національної безпеки.

Національна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Загроза національній безпеці – це дії, явища і процеси (або їх сукупність), що перешкоджають реалізації життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави. Забезпечення національної безпеки – діяльність державних органів, організацій, зокрема суспільних об'єднань, а також окремих громадян по захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави.

Забезпечення національної безпеки включає:

- визначення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави;
- виявлення чинників, що створюють загрозу національній безпеці;
- формування системи протидії негативним чинникам і виникаючим погрозам.

До сфер безпеки Республіки Білорусь належать: 1) політична, 2) економічна, 3) військова, 4) екологічна, 5) інформаційна, 6) гуманітарна.

При чому структурно, розглядаючи кожну сферу безпеки Республіки Білорусь, в концепції визначаються:

1) життєво важливі інтереси Республіки Білорусь (РБ) саме в цій сфері;

2) чинники, що створюють загрозу безпеці РБ в цій сфері;

3) пріоритетні напрями забезпечення безпеки Республіки Білорусь в конкретній сфері¹.

Система забезпечення національної безпеки становить собою сукупність суб'єктів забезпечення національної безпеки, об'єднаних цілями і завданнями по захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави, які здійснюють узгоджену діяльність в рамках законодавства.

Суб'єктами системи забезпечення національної безпеки є державні органи, організації, суспільні об'єднання, а також громадяни.

Новими у порівнянні з багатьма концепціями національної безпеки є вимоги, які висуваються до системи забезпечення національної безпеки. До них належать:

1. Здатність системи до своєчасного реагування на зміни зовнішньої і внутрішньої обстановки і самоудосконалення в міру накопичення інформації про загрози і досвід їх попередження і нейтралізації.

2. Повнота і достовірність інформації про реальні і потенційні загрози, здатність створення організаційних механізмів забезпечення національної безпеки, наявність сил і засобів.

3. Здатність виконання системою заданих функцій в умовах неповної, суперечливої і такої, що нерегулярно поступає, інформації про загрози.

4. Поєднання централізації управління системою забезпечення національної безпеки з самостійністю її окремих елементів.

5. Оперативність вироблення і ухвалення рішень, їх адекватність розгортам національної безпеки.

6. Здатність ефективного використання сил і засобів системи забезпечення національної безпеки і координації зусиль всіх її елементів².

До функцій системи забезпечення національної безпеки належать:

1) аналіз і оцінка поточного стану національної безпеки;

2) визначення пріоритетних напрямів зміцнення національної безпеки в основних сферах життєдіяльності особи, суспільства і держави;

3) розробка і здійснення оперативних і довготривалих заходів по попередженню, виявленню і прогнозуванню внутрішніх і зовнішніх загроз, а також ухвалення заходів по їх нейтралізації або локалізації;

4) підтримка сил і засобів системи забезпечення національної безпеки в готовності, розробка і здійснення заходів по їх ефективній

взаємодії і використанні в повсякденних умовах і при надзвичайних ситуаціях;

5) контроль за діяльністю державних органів, організацій, зокрема суспільних об'єднань, а також громадян, зайнятих у сфері забезпечення національної безпеки;

6) інформування громадян республіки з питань забезпечення національної безпеки.

В пункті 5 чітко простежується недемократичність концепції безпеки РБ, оскільки держава залишає за собою право на здійснення контролю за громадськими об'єднаннями, а також громадянами, які беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Відтак фактично, дана концепція є не стільки знаряддям забезпечення національної безпеки, тобто безпеки не лише держави, а й суспільства і окремих громадян, скільки інструментом контролю за ними, відтак тоталітарною машиною поневолення громадян держави. Роль останньої має зводитись не до контролю, а до організації діяльності, виробленні механізмів взаємодії, наданні допомоги, включенні громадян у процес забезпеченні безпеки. Лише такі форми участі громадян можуть розглядатися як демократичні.

Застарілість багатьох положень даної Концепції обумовлена тим, що вона була прийнята ще 27 березня 1995 р., і тоді в цілому достатньо повно визначала напрями політики у області забезпечення безпеки держави.

Разом з тим, за останні роки відбулися значні зміни в республіці і в світі в області внутрішньої і зовнішньої політики. Що зумовило необхідність в розробленні нової Концепції національної безпеки.

У проекті конкретизовано визначення концепції національної безпеки як системи сучасних поглядів щодо напрямів, засобів і способів захисту життєво важливих інтересів суспільства. При розробленні даної концепції враховувалися передусім сучасні геополітичні тенденції.

Зокрема, враховувався той факт, що Німеччина, Франція й інші країни упевнені в своїй економічній, у тому числі і військовій потужності, вважають, що вони можуть вирішувати питання власної безпеки самостійно. Більш того, заяви адміністрації президента про необхідність підтримки демократії в Білорусі, фактично створили в найближчій перспективі умови для впливу на реалізацію Республікою Білорусь стратегічних національних інтересів³.

Як резюме можна зазначити, що характерною ознакою Концепції національної безпеки Республіки Білорусь є те, що фактично вона

становить собою не стільки концепцію національної безпеки, скільки концепцію державної безпеки, тобто концепцію безпеки держави Білорусь. Це потрібно для розуміння джерел формування як загроз безпеці, так і пріоритетних напрямів забезпечення безпеки держави, а також органів, що беруть в ній участь.

Громадська участь у забезпеченні національної безпеки фактично лише декларується, жодного механізму, окрім можливості здійснення контролю державою над ними, не передбачено. Саме це надає можливість зробити висновок, що у методологічному плані в Республіці Білорусь відсутня концепція національної безпеки, у дійсному розумінні цього слова.

Забезпечення національної безпеки — одна з найважливіших проблем сучасності. Система міжнародних відносин, що склалася під час холодної війни, пішла в минуле, а на її місці формується нова геополітична реальність.

Національна безпека як наука — це система поглядів, уявлень, ідей про безпеку особистості, суспільства і держави, а також наука про виявлення й усунення загроз національній безпеці.

Трансформація наприкінці ХХ століття понять національної безпеки та міжнародної безпеки, самої сутності явищ, які стоять за цими поняттями, — це загальноновизнаний факт як для наук, які вивчають міжнародні відносини та право, так і для самої міжнародної практики. Незалежно від теоретичних та ідеологічних підстав вчені, експерти та політики говорять про диверсифікацію загроз міжнародній безпеці, появі принципово нових загроз, які не підпадають ні під одне із раніше прийнятих визначень. З'явилися нові аспекти міждержавної безпеки: інформаційна агресія, а також інформаційна війна, фінансова інтервенція і багато інших, визнані і невизнані на міжнародному рівні загрози, здатні фундаментально порушити внутрішнє життя держави, аж до позбавлення суверенітету. Отже, починають розширюватися часові й географічні кордони національної безпеки⁴.

Світ вступив у стадію кардинальних економічних, суспільних, військово-політичних та інших змін, що характеризуються інтенсивністю і динамічністю.

Інтереси більшості людства порушені процесами глобалізації, які створюють нову об'єктивну реальність і багато в чому впливають на світовий прогрес. Разом з тим її неоднозначний характер і наслідки породжують мнотинні спроби формування і нав'язування ідеології глобалізму, визнаної підмітити або спотворити традиційні духовно-моральні цінності народів.

Триваючий перехід від однополярного до багатополярного світоустрою, активне формування і становлення нових центрів сили загострюють суперництво держав і конкуренцію моделей майбутнього розвитку. Прагнення ряду країн використовувати силові методи, тиск, економічні та ресурсні переваги для просування своїх інтересів, подвійні стандарти в трактуванні демократичних норм і принципів залишається джерелом напруженості. Внаслідок низької ефективності існуючих систем безпеки позначилася тенденція до глобальної нестабільності. Зростаюча ступінь відкритості економік, свободи переміщення товарів, капіталів і трудових ресурсів, міжособистісної взаємодії розмиває грань між внутрішніми і зовнішніми політичними, економічними, інформаційними процесами.

На зміну традиційним системам міждержавних стримувань і противаг приходять наддержавні і транснаціональні регулятори світових відносин та економіки. Зростає усвідомлення значущості інститутів і механізмів партнерства на всіх рівнях міжнародного життя.

Світова економіка активно трансформується і характеризується підвищенням нестійкості, переходом до нового технологічного укладу, становлення і зростання якого визначатимуть економічну динаміку в найближчі десятиліття. У глобальному масштабі відбувається переділ ринків, перерозподіл фінансових потоків і продуктивних сил, загострення конкуренції. Позначаються контури нових центрів економічного лідерства. Розвивається регіональні інтеграційні утворення⁵.

Технологічна еволюція стає джерелом принципово нових загроз, відкривають нові можливості негативного впливу на особистість, суспільство і держава.

Інформаційна сфера перетворюється в системоутворюючий фактор життя людей, суспільств і держав. Посилюється роль і вплив засобів масової інформації та глобальних комунікативних механізмів на економічну, політичну і соціальну ситуації. Інформаційні технології знайшли широке застосування в управлінні найважливішими об'єктами життєзабезпечення, які стають більш уразливими перед випадковими і навмисними впливами. Відбувається еволюція інформаційного протиборства як нової самостійної стратегічної форми глобальної конкуренції. Поширюється практика цілеспрямованого інформаційного тиску, що завдає істотної шкоди національним інтересам.

Актуалізували глобальні проблеми людства, в тому числі нестача продовольчих та природних ресурсів, кліматичні зміни та антропо-

генний вплив на навколишнє середовище, наркотрафік, торгівля людьми, незаконна міграція. Трансконтинентальні і транскордонні людські потоки збільшують ймовірність поширення епідемій, що викликаються новими вірусами. Проявляється напруженість між країнами-постачальниками, транзитерами та споживачами ресурсів.

Людський потенціал став найважливішим фактором соціально-економічного розвитку. Глобальні демографічні тенденції, насамперед старіння населення в розвинених державах на тлі швидкого зростання населення в багатьох країнах, що розвиваються, посилення міграційних потоків, все більш активно впливають на політичну ситуацію, економічний стан і етнокультурний ландшафт країн і регіонів світу⁶.

Наростає потенціал конфліктності, пов'язаний із збільшенням розриву між багатими і бідними країнами, політичним і релігійним екстремізмом, агресивним націоналізмом, сепаратизмом і збереженням територіальних претензій, посиленням релігійної нетерпимості та ксенофобії, високим рівнем терористичної активності і транснаціональної організованої злочинності, розповсюдженням зброї масового знищення та неконтрольованим поширенням матеріалів і технологій, які можуть бути використані для виробництва такої зброї.

Очевидна тенденція до зростання уразливості всіх членів міжнародного співтовариства перед обличчям різноманітних викликів та загроз, спектр і гострота яких еволюціонує, видозмінюється і набуває транскордонний характер.

Республіка Білорусь є здійсненим, незалежною, суверенною державою, яка не відноситься ні до одного з світових центрів сили, проводить миролюбну зовнішню політику і прагне до створення умов для придбання нейтрального статусу. Республіка Білорусь в силу свого географічного положення та відкритості повною мірою схильна впливу більшості відбуваються в світі геополітичних процесів.

Для забезпечення національної безпеки Республіки Білорусь, необхідно забезпечити економічну, політичну, науково-технічну, соціальну, демографічну, інформаційну, військову та екологічну безпеку. Також необхідно зберігати баланс інтересів між суспільством, особистістю і владою, з метою запобігання розбіжностей і протиріч, які можуть виникнути в суспільстві в ході яких подій.

У країнах СНД розробка проблем національної безпеки почалася в 90-х рр. XX в. При підготовці Концепції національної безпеки Республіки Білорусь, затвердженої Радою безпеки 27 березня 1995, поняття національної безпеки розглядається як «стан захищеності сус-

пільства від внутрішніх і зовнішніх загроз». У 1995 р. в Республіці Білорусь була прийнята економічна модель соціально орієнтованої ринкової економіки, що поєднує переваги сучасного ринкового господарства із забезпеченням ефективного соціального захисту громадян.

Сталий розвиток національної економіки є основоположним умовою збереження державного суверенітету кожної країни. Економіка, як основа будь-якої держави і його суспільно-політичної системи, визначає рівень життя населення, національну безпеку і обороноздатність країни⁷.

Найважливішою складовою частиною національної безпеки є економічна безпека, яка зачіпає практично всі сторони життя держави, суспільства, економіки. Одним із головних завдань є забезпечення економічної безпеки країни: ефективний розвиток економіки, інтегрованість в міжнародні спілки, створення механізмів захисту власних економічних інтересів.

Економічна безпека держави – це процес існування та розвитку суспільно-економічної формації в економічному середовищі, стійкий, саморозвиваючийся матеріальний і соціально-економічний комплекс, в межах якого при відображенні загроз певним способом відбувається формування структурних об'єктів, їх взаємодія для ефективного задоволення розвиваються матеріальних потреб суб'єктів суспільства. У свою чергу економічна безпека підрозділяється на енергетичну, продовольчу і фінансову. Всі ці види національної безпеки тісно взаємопов'язані і залежні один від одного. Економічна безпека є основоположною частиною національної безпеки. Це обумовлено важливістю і першорядне значення задоволення потреб особистостей, суб'єктів господарської діяльності, громадських груп у процесі функціонування і розвитку, як економіки окремої країни, так і економіки світового господарства.

Поняття «економічна безпека країни» охоплює всі сектори економіки. В умовах глобалізації світової економіки кожне держава змушена забезпечувати власну економічну безпеку. Цього особливо складно досягти невеликим державам, які не мають достатньої кількості природно-сировинних ресурсів, необхідних для розвитку та сталого становища на світовій арені. До таких держав відноситься Республіка Білорусь. Проблеми національної економічної безпеки набувають важливого значення, як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Економічна безпека має досить складну внутрішню структуру. Аналіз реальних процесів і вітчизняний та зарубіжний досвід дозволяють вичленувати три її найважливіших елементи.

Економічну незалежність, яка в умовах сучасного світового господарства аж ніяк не носить абсолютного характеру. Міжнародний поділ праці робить національні економіки взаємозалежними один від одного. У цих умовах економічна незалежність означає можливість контролю держави за національними ресурсами, досягнення такого рівня виробництва, ефективності і якості продукції, що забезпечує її конкурентоздатність і дозволяє на рівних брати участь у світовій торгівлі, коопераційних зв'язках і обміні науково технічними досягненнями.

Стабільність і стійкість національної економіки, що пропонують захист власності у всіх її формах, створення надійних умов і гарантії для підприємницької активності, стримування чинників здатних дестабілізувати ситуацію, тобто боротьба з кримінальними структурами в економіці, недопущення серйозних розривів у розподілі доходів, що загрожують викликати соціальні потрясіння⁸.

Здатність до саморозвитку і прогресу, що особливо важливо в сучасному, динамічно розвивається. Створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійна модернізація виробництва, підвищення професійного, освітнього і загальнокультурного рівня працівників стають необхідними й обов'язковими умовами стійкості і самозбереження національної економіки.

Положення Республіки Білорусь в світі, зміна її внутрішнього стану пояснили необхідність розробки концепції національної безпеки.

Система забезпечення національної безпеки – це сукупність методів, що забезпечують стабільну ситуацію в країні. Вона припускає: виділення найбільш важливих національних інтересів; виявлення загроз, що перешкоджають реалізації національних інтересів; систему протидії реально існуючим і виникаючим загрозам національній безпеці; механізм впливу всіх суб'єктів національної безпеки, який забезпечує реалізацію захисних заходів.

Ефективність забезпечення національної безпеки досягається здатністю системи забезпечення національної безпеки своєчасно виявити зміни у внутрішній і зовнішній обстановці, які формують виклики і загрози національній безпеці, запобігти наслідки кризових ситуацій.

Державними органами, що входять в систему забезпечення національної безпеки, в межах їх компетенції організовується реагування на виклики та загрози національній безпеці, що припускає:

- збір, обробку та аналіз інформації про розвиток ситуації у відповідних сферах забезпечення національної безпеки;

- оцінку ситуації, прогнозування її розвитку та можливих негативних наслідків;
- розробку пропозицій щодо вдосконалення оперативного реагування на загрози національній безпеці.

У разі зростання небезпеки, формування та загострення загроз національній безпеці виробляються, приймаються і реалізуються відповідні управлінські рішення, включаючи заходи оперативного, середньострокового і довгострокового характеру.

Для забезпечення національної безпеки необхідні розвиток всебічного та взаємовигідного співробітництва з іншими державами, збереження і зміцнення існуючих систем міжнародної та регіональної безпеки. Важливо враховувати особливості географічного положення країни і розвивати систему обслуговування міжнародних транспортних комунікацій.

Основними проблемами забезпечення національної безпеки, виходячи з поглядів білоруських вчених на проблему забезпечення національної безпеки Республіки Білорусь, є:

- динамічний і сталий розвиток економіки та підвищення рівня життя населення;
- переважання імпорту над експортом;
- збереження біосфери і середовища проживання людини на рівні, що забезпечує відтворення поновлюваних і раціональне використання невідновлюваних природних ресурсів з урахуванням задоволення розумних потреб нинішнього і майбутнього поколінь;
- подолання катастрофи на Чорнобильській АЕС та інших негативних впливів на біосферу і середовище проживання людини⁹.

Безпека є результатом певної свідомої, соціальної діяльності із забезпечення безпеки особи, сім'ї, суспільства, держави. Втілення національної безпеки в життя полягає у реалізації національних інтересів, що відображають фундаментальні цінності та прагнення будь-якого народу, його потреби в гідних умовах життєдіяльності, а також цивілізовані шляхи їх створення і способи задоволення, тобто виступають як реалізація природного права народу на самостійне існування та участь його у світовій цивілізації.

1. *Національна безпека Республіки Білорусь. Сучасний стан та перспективи* – Мн. : ЮОО «Право та економіка». – 2003. – С. 21. 2. *Національна стратегія сталого соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на період до 2020 р.* – Мн. : Юніпак. – 2004. – С. 15. 3. *Возженников А. В.* Национальная безопасность: теория, политика, стратегия / *Возженников А. В.* – М. : НПО «Модуль»,

2000. – С. 115. **4.** *Національна безпека Республіки Білорусь. Сучасний стан та перспективи.* – С. 29. **5.** *Амитан В. Н. Экономическая безопасность: концепция и основные модели / В. Н. Амитан // Економічна кібернетика.* – 2000. – № 3-4. – С. 13-20. **6.** *Белоусова І. А. Економічна безпека як складова національної безпеки України / І. А. Белоусова // Економічний часопис-XXI.* – 2010. – № 5-6. – С. 14-17. **7.** *Мясникович М. В. Модель забезпечення економічної безпеки Республіки Білорусь / М. В. Мясникович, В. В. Пузіков // Білоруський економічний журнал.* – 2002. – № 3. – С. 14-21. **8.** *Національна стратегія сталого соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на період до 2020 р.* – С. 34. **9.** Там само. – С. 122.

Kuras Artem. National security of Belarus: politological analysis

National security is the key element of any country and that is why currently the issues of energy security assume global character. Energy dependence of developed economies raises serious political, economic, social and ecological risks. Such basic and determining imperatives of modern world as political relations, directions and intensity of economic cooperation, tendencies and dynamics of world markets of energy resources are influenced by energy factor.

Since Belarus independence the problem of energy resources supply has been the cornerstone of energy independence. For Belarus producers this problem increases over time especially in metallurgy, chemical and machine-building industries because energy resource consumption of these Belarus industries considerably exceeds the world's. Imported energy resources, first of all oil and natural gas, form the industrial basis of the national economy.

According to the Program of Belarus economic reforms, in 2015-2020 «Belarus has excess capacity for electric energy production. However, its capability to provide economy with electric energy is restricted by several problems such as: low efficiency of energy production and transmission, critical financial and economic state of heat generating companies and energy distributing companies, high liability of economic agents in energy markets.

It is necessary to emphasize that energy conflict can strengthen if energy resource country-producer is not a direct energy resource supplier (e.g., Russia has purchased all Middle Asia natural gas until 2015 and became a monopolist-exporter of this resource to European markets). Monopoly power is usually accompanied by political and economic pressure: For example, Russia has constantly put pressure on Ukraine to sell Ukrainian national natural gas transport system. The situation around Ukraine can somehow influence Belarus national security

For Belarus, as an active player in energy market, issues of efficient system of energy security are extremely important and urgent. The necessity of immediate solution of energy problems is being strengthened by the fact that national electric-en-

ergy and oil-gas systems are mostly integrated into a common European energy system because:

In our opinion, the following are key points Belarus has to address in terms of national energy security: financial problems associated with modernization of Belarus gas transport system. Since Belarus cannot afford the required investments on its own it is necessary to finally decide on whose investment proposals, Russia's or the EU's, are more attractive and economically efficient for Belarus; Natural gas consortium with Russia or independent energy policy. In any case, if Belarus manages to attract investments for modernization of its gas transport system, then Belarus will have to take on some corresponding obligations.

The above mentioned key points are associated with the existing external and internal challenges and threats that directly affect Belarus energy security. On the other hand, they define the key directions for increasing the level of Belarus energy security as follows: step by step transformation of the existing production and consumption models of traditional energy resources with simultaneous improvement of production infrastructure and decrease in energy consumption through broad utilization of alternative energy resources; utilization of economically efficient technologies for production, transportation, distribution and consumption of Belarus energy resources. For this purpose, broader involvement of national machine-building sector is required accompanied by an increase in national energy research.

Integration of the Belarus national energy security system into global system of energy security and first of all European currently seems to be the most important issue. It is so since it would result in multi-vector energy policy which is mutually beneficial. In order to realize this goal it is necessary to urgently solve some existing problems discussed in this article. Only resolution of these current problems can result in formation of efficient system of national energy security in Belarus and Europe as a whole.

Eventually Belarus can become an effective participant in collective security system not only as a consumer of energy resources but also as a reliable partner in extraction of energy resource (both domestically and internationally).

Key words: national security, national security concept, security of Belarus Republic.